

4.2 Vientisinio sakinio skyryba

Sakinys yra mažiausias sąmonės raiškos ir bendravimo vienetas, turintis gramatiškai nepriklausomą formą. Sakytinėje kalboje sakiny s skiriamas intonacija, rašytinėje – skyrybos ženklais. Sakinį gali sudaryti vienas žodis (pvz., *Aušta. Rytas. Smagu!*), žodžių junginys (pvz., *Parašiau laišką. Matau bičiulį! Paskambinai draugui?*) ar įvairiais ryšiais susijusių žodžių ir jų junginių konstrukcija (pvz., *Aš visų pirma galvoju, kad bičiulystė gali egzistuoti tikrai tarp gerų žmonių.*).

Pagal Vytautą Ambrazą „Visuotinė lietuvių enciklopedija“

1 uždutis. Sugalvokite sakinių, susijusių su pateiktomis nuotraukomis.

1

2

3

4

5

6

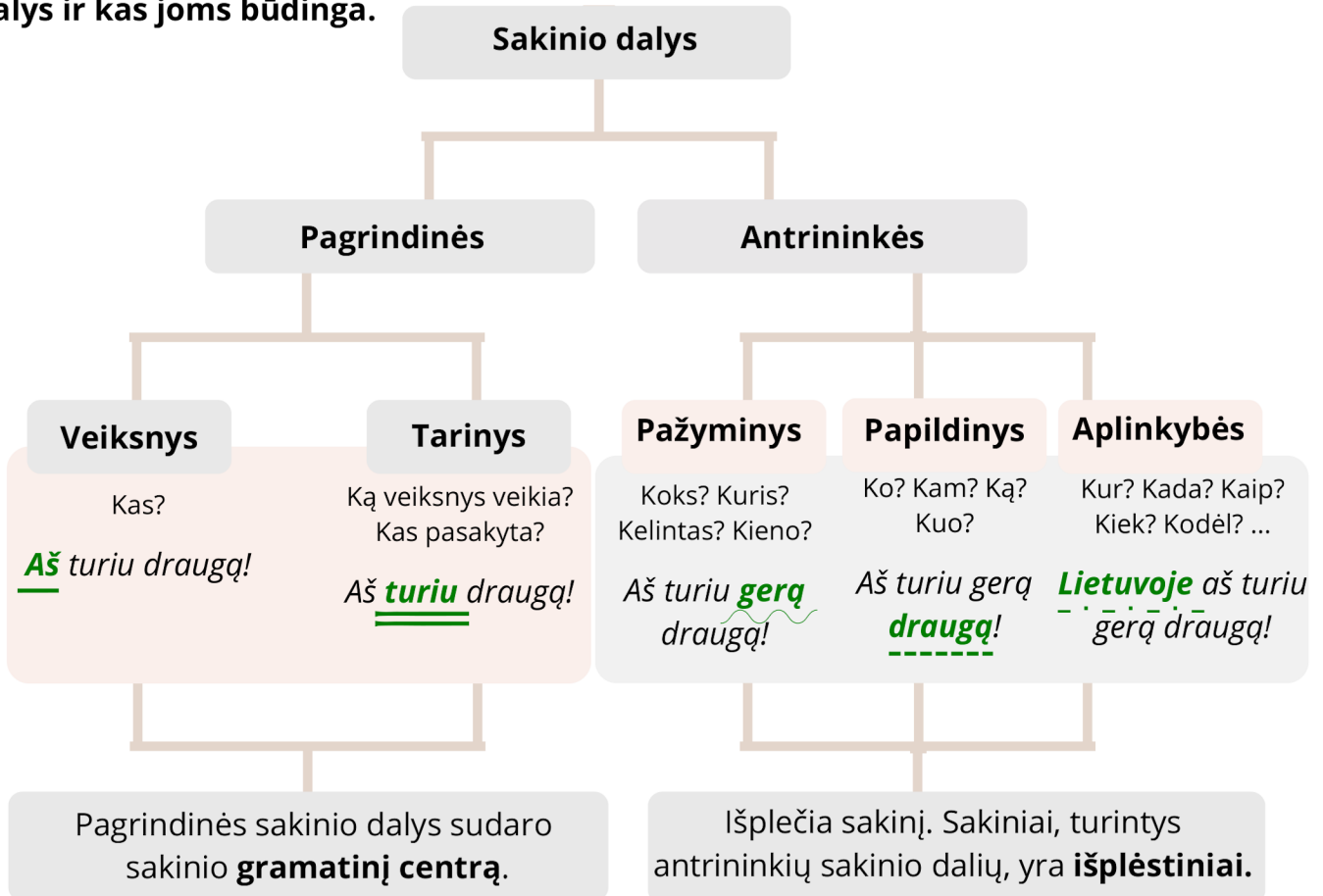
Jūsų sugalvotus sakinius galima būtų aprašyti ir tirti pagal pasakymo tikslą, aiškintis, kokia komunikacinė funkcija jais išreiškiama – siekiama pranešti, paskatinti ar klausti ir pan. Šioje pamokoje sakinius nagrinėsime **struktūros aspektu**, tai yra tirsime jų sandarą, prisiminsime sakinio dalis, ieškosime gramatinių centrų ir įtvirtinsime svarbiausias vientisinio sakinio skyrybos taisykles.

4.2 Vientisinio sakinio skyryba

Tiriant sakinį struktūros požiūriu pagal sintaksinius priklausomybės ryšius skiriamos sakinio dalys. Veiksny su tariniu vadinami **pagrindinėmis sakinio dalimis**, papildinys, pažyminy ir aplinkybės – **antrininkėmis**. Sintaksinių priklausomybės ryšių viršūnė sakinyje yra **tarinys**. Nuo jo tiesiogiai priklauso kitos sakinio dalys. **Sakinio dalys** – tai žodžiai, sakinyje atsakantys į tam tikrus klausimus.

Pagal Vytautą Ambrazą „Visuotinė lietuvių enciklopedija“

 2 uždutis. Išanalizuokite schemą ir vienas kitam paaiškinkite, kaip skirstomos sakinio dalys ir kas joms būdinga.

 Žodžiai, klausimais nesusiję su kitomis sakinio dalimis, nėra sakinio dalys.

 3 uždutis. Iššifruokite sakinius, juos užrašykite ir pažymėkite sakinio dalis.

ikridreaginelaimėjepažištamit!

Tikgerusžmonessiejatikrabičiulystė

šandiengasšituriugerądraugąiresulaimingas

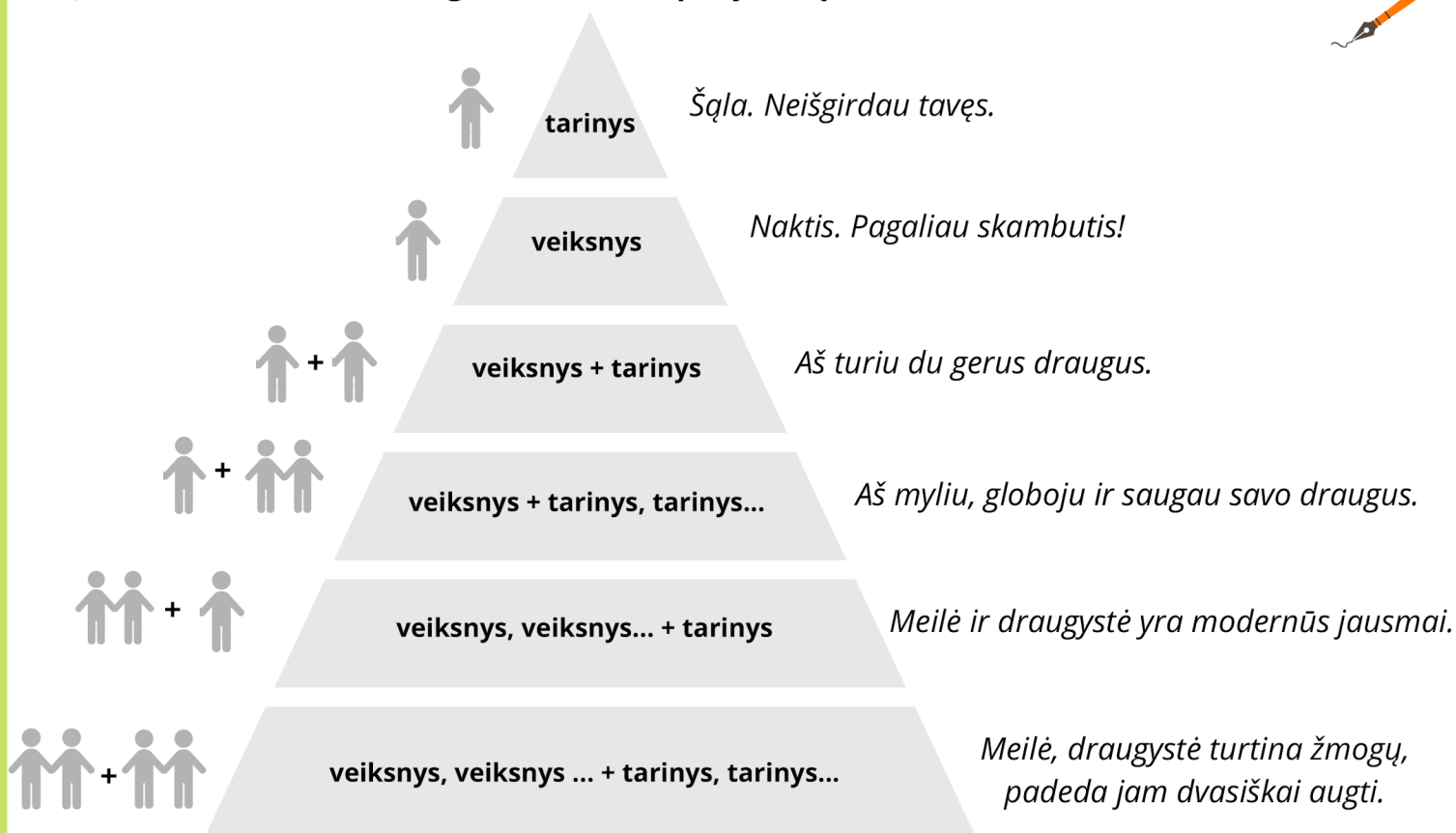

4.2 Vientisinio sakinio skyryba

Pagal gramatinių centrų kiekį sakiniai skirstomi į **vientisinius** ir **sudėtinius**. **Vientisinis sakiny**s turi **vieną gramatinį centrą**, sudėtinis – daugiau. Nagrinėdami schemą jau prisiminėte, kad sakinio **gramatinį centrą** sudaro **veiksny**s ir **tarinys**. Jei sakinys turi pasakytą ar numanomą veiksnį, sakinys yra **asmeninis**, jei ne – **beasmenis**. Panagrinėkite, kokių būna gramatinių centrų. Analizuodami žemiau pateiktą piramidę, pastebėsite, kad sakinys gali turėti abi ar tik vieną pagrindinę sakinio dalį. Pagal tai sakiniai dar skiriami į **vienanarius** (turinčius vieną gramatinio centro narį) ir **dvinarius** (turinčius du gramatinio centro narius).

 4 užduotis. Išnagrinėję įvairius gramatinių centrų atvejus ir pavyzdžius, bendradarbiaudami sugalvokite savo pavyzdžius ir atlikite užduotis.

 1. Sugalvokite sakinių pagal pateiktas schemas.

1. Aplinkybė + veiksnys ir veiksnys + tarinys + papildinys.
2. Pažyminys + veiksnys + tarinys, tarinys, tarinys.
3. Aplinkybė + veiksnys + tarinys + pažyminys + papildinys, papildinys ir papildinys.

4.2 Vientisinio sakinio skyryba

2. Skaitydami pateiktus sakinius pabraukite gramatinius centrus ir nurodykite, kurie sakiniai yra vientisiniai (V), o kurie – sudėtiniai (S).

- Kiekvienam yra svarbu turėti draugų.
- Draugystė – tai nepaprastas, kupinas atradimų patyrimas.
- Draugais tampama todėl, kad gera kartu leisti laiką, galima pasidalyti paslaptimis, patirtimi ir patarimais, įgyvendinti įvairiausių sumanymus ir nuveikti daugybę kitų be galo šaunių dalykų.
- Kaip, norėdami regėti savo veidą, mes žiūrime į veidrodį ir regime jį, taip, norėdami pažinti save, mes žvelgiame į draugą.

www.vaikulinija.lt

Aristotelis

3. 4.1 pamokoje tyrinėjote „Dažninį rašytinės lietuvių kalbos žodyną“ (žr. *Naudingos nuorodos*) ir tikriausiai jau esate įsidėmėję kelis dažniausius lietuvių kalbos žodžius. Sugalvokite 3–5 sakinius su 10 pačių dažniausių lietuvių kalbos žodžių ir žodžiais *draugystė, meilė, bičiulystė*, pabraukite gramatinius centrus ir nurodykite, kurie sakiniai vientisiniai (V), o kurie sudėtiniai (S).

10 dažniausių lietuvių kalbos žodžių:

1. *ir*, 2. *jis*, 3. *būti*, 4. *tas*, 5. *j*, 6. *kad*, 7. *aš*, 8. *kuris*, 9. *su*, 10. *šis*.

Blank writing area with horizontal lines and circular markers on the left side.

4.2 Vientisinio sakinio skyryba

Išmanyti sakinio dalis svarbu taikant skyrybos taisykles, taisyklingai skiriant. Vientisinio sakinio skyrybos taisyklių jau mokėtės ankstesnėse klasėse. Šioje pamokoje jas prisiminsite ir įtvirtinsite nagrinėdami pavyzdžius.

5 užduotis. Bendradarbiaudami atlikite pateiktas skyrybos užduotis.

1. Nustatykite, kodėl skiriama, ir susiekite pavyzdį su taisykle.

*Ar tą galią suteik, ko ta trokšta širdis,
Taip galingai išreikšt, kaip ir tu, **Baltija!***

Maironis

*Kaip ilgėjaus tavęs, **begaline, plati!***

Maironis

*Mat, **sako**, lokys lavono neliečiąs.*

Ezopas

*Taigi nereikia nė klausyti **žmonių, skęstančių malonumuose**, jei kada nors jie postringaus apie bičiulystę, kurios patys nebūna pažinę nei protu, nei gyvenimu.*

Ciceronas

*Antrasis, **vos nepakliuvęs žvėriui į nagus**, krito ant žemės ir apsimetė negyvas.*

Ezopas

***Draugas – tai** moralinis veidrodis.*

L. Donskis

*– Nekeliauk su draugais, kurie pavojuose vieną palieka! – **atkirto** tasai.*

Ezopas

*Juk, **kaip sako priežodis**, nepažinsi žmogaus, kol drauge nesuvalgysi [pūdo] druskos.*

Aristotelis

*Tikras **draugas – žmogus**, su kuriuo gerai jautiesi ir norisi su juo būti.*

www.vaikulinija.lt

Išplėstinis derinamasis pažymins po pažymimojo žodžio išskiriamas kableliais.

Įterpinys išskiriamas kableliais, rečiau – brūkšniais.

Vienarūšės sakinio dalys be jungtukų yra atskiriamos kableliais.

Vietoj **praleistos tarinio jungties** arba savarankiškos sakinio dalies gali būti rašomas brūkšnys, jei norima paryškinti praleidimą.

Tiesioginė kalba skiriama brūkšniais arba kabutėmis. Po tiesioginės kalbos esantys autoriaus žodžiai pradedami mažąja raide.

Išplėstinė dalyvinė, pusdalyvinė ar padalyvinė aplinkybė gali būti išskiriama kableliais, jei norima išryškinti jų prasminį ir intonacinį savarankiškumą.

Kreipinys, vienas ar su priklausomaisiais žodžiais, išskiriamas kableliais.

4.2 Vientisinio sakinio skyryba

2. Skaitydami M. K. Čiurlionio aforizmus apie meilę, sudėkite reikiamus skyrybos ženklus. Neaiškias vietas aptarkite vieni su kitais, pasitikslinkite lietuvių kalbos skyrybos taisyklių apraše (žr. *Naudingos nuorodos: Lietuvių kalbos skyrybos taisyklės*).

- Meilė – tai saulėtekis tai vidudienis ilgas ir kaitrus ir stebuklingas vakaras, o ją sutvėrė ilgesys.
- Meilė – tai vaivorykštės hamakas pakabintas baltuose debesyse.
- Meilė – tai akimirka švytinti visų visatos saulių ir žvaigždžių spindesiu.
- Meilė – tai senas pušynas kaitrią dieną tai ir poilsis jame, kur miegui ošia pušys.
- Meilė – tai vieškelis į saulę grįstas aštriais deimantais, kuriais turi eiti basas.

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis „Žodžio kūryba“

Aforizmas (gr. *aphorismos* < *aphorizō* – apibrėžiu) – trumpas glaustas posakis, nusakantis apibendrintą mintį. Dažniausiai pasižymi minties netikėtumu, originalumu, įtaiga, kartais ir sąmojumi. Pvz., *Kas nemato pasaulio tuštybės, tas patsai yra tuščias* (B. Pascalis). Aforizmui būdingas subjektyvumas, nuo patarlės, sentencijos, maksimos jis skiriasi kritiškumu.

Laima Arnatkevičiūtė „Visuotinė lietuvių enciklopedija“

3. Remdamiesi 5.1 užduoties taisyklėmis, paaškindite sudėtus skyrybos ženklus ir brūkšnių rašymą.

4. Taikydami iš 5.1 užduoties pasirinktas 3 skyrybos taisykles, sugalvokite aforizmą apie meilę, draugystę ar bičiulystę.

5. Remdamiesi pateiktomis tiesioginės kalbos skyrybos schemomis, Ezopo pasakėčios „Keleiviai ir lokys“ sakinį užrašykite trimis skirtingais būdais.

– *Nekeliauk su draugais, kurie pavojuose vieną palieka!* – atkirto tasai.

Autoriaus žodžiai prieš tiesioginę kalbą.

Až:
- Tk!

Autoriaus žodžiai, įsiterpę į tiesioginę kalbą.

- Tk, - až, - tk!

Kabutėmis skiriama tiesioginė kalba.

„Tk, - až, - tk!“

4.2 Vientisinio sakinio skyryba

6. Elektroninėje lietuvių kalbos patarlių ir priežodžių kartotekoje (žr. *Naudingos nuorodos: Patarlių ir priežodžių elektroninis sąvadas*) raskite po 1–2 patarles apie draugystę, bičiulystę (žr. *bičiulis*) ir meilę, jas užrašykite ir, remdamiesi vientisinio sakinio skyrybos taisyklėmis, paaiškinkite jų skyrybą.

7. Jūsų bendraamžiai, kurdami tinklaraštį apie draugystę, nusprendė pasidalyti šiuo tekstu, tačiau jį reikia suredaguoti. Bendradarbiaudami suredaguokite straipsnį – sudėkite reikiamus skyrybos ženklus, ištaisykite rašybos, žodyno klaidas ir sugalvokite pavadinimą.

Besiblaškant po Internetą šovė daugeliui turbūt jau seniai toptelėjusi mintis apie žodžio draugas visišką prasmės pakitimą. Šis žodis jau reiškia visiškai kitką. Tai gali būti žmogus, kurio esi netgi nematęs, kurio mintis girdi tik atmieštas skaitmeninių technologijų kruopščiai renkamas kiekvieno klaviatūros mygtuko. Tu nepažįsti didžiosios dalies jo mimikų balso intonacijų. Jis kitoks jis „skaitmeninis“.

Tai jau nėra tas iš vaikystės atėjęs žodis reiškiantis artimą žmogų. Žmogų, kurį gerai pažįsti, su kuriuo galbūt praleidai nemažai laiko, galų gale tai laiko išbandytas asmuo. Gal tai ir senas požiūris bet man draugas gali būti tik toks žmogus.

O gal tai lietuvių kalbos netobulumas? Juk kaip pavadinti tuos tolimus žmones, su kuriais dažnai bendraujame internete, kurių įrašus skaitome ir kurie užklysta į mūsų minčių pasaulį? Nelabai žinau tokį žodį. Bet esu tvirtai įsitikinęs, kad žodžio draugas prasmė kitokia. Jau nekalbant apie visokius facebookus, myspace'us ir kitus tinklus, kur rodos siekis turėtų kuo daugiau įrašų draugų kategorijoje yra kietumo ženklas. Gal tai ir nėra blogai. Juk bendrauti smagu juolab su skirtingų kultūrų socialinių grupių pomėgių žmonėmis. Bet ar tai tie tikri draugai? Bent jau didžiąją dalį aš pavadinčiau pašnekovais. Galbūt vėliau jie ir taps draugais bet tik ne vienu pelės spragtelėjimu. Klik ir dar vienas naujas draugas, klik... ir friendų listas didėja ilgėja...

O man daug smagiau draugu pavadinti žmogų, kurį tikrai pažįstu, kuriuo pasitikiu. Man tikrai patinka senoji, iš vaikystės atėjusio žodžio „draugas“ prasmė. Tuo tarpu internete tikrai daug puikių pašnekovų, bent kol kas:)

Ir tik draugų dėka esu toks, koks esu. Už tai jiems itin dėkingas.

Rašymui

A series of horizontal lines for writing, consisting of 18 evenly spaced lines across the page.